

Lunde

Fratercula arctica

Lundi

Puffin

Lunde yngler på begge sider af Nordatlanten inklusiv Grønland. I Europa yngler lunde på Island, Færøerne, De Britiske Øer, Nordvestfrankrig, Norge inklusiv Svalbard og enkelte steder på den russiske nordkyst. På Færøerne er underarten *F. a. grabae* en meget almindelig ynglefugl med en ynglebestand vurderet til 550.000 par (2004). Der er dog sket en drastisk nedgang i de seneste årtier, særlig siden 2004. I 1768 kom den brune rotte til Færøerne, og det betød, at lunden stort set blev udryddet på de store færøske øer (Jensen 2008a). I dag er de største lundekolonier på Mykines, Viðoy, Sandoy, Skúvoy og St. Dimun. Underarten *F. a. arctica* er fåtallig, men regelmæssig, på Færøerne.

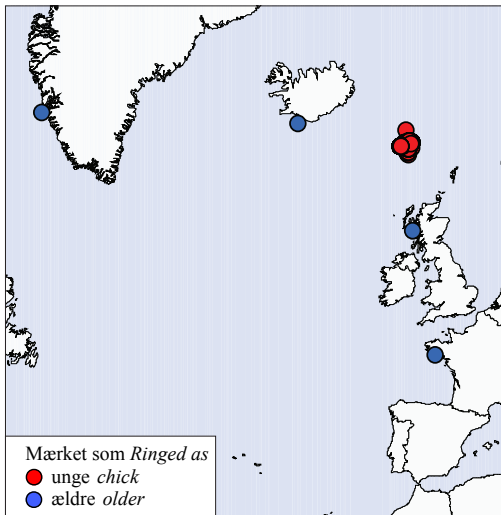

Fig. 1. Samtlige genfund af lunde ringmærket på Færøerne (n=435). *All recoveries of puffins ringed in the Faroes (n=435).*

På Færøerne er lunde en attraktiv jagt-art. Den kan fanges ved flejning i juli og august (nogle steder fra 24. juni), og skydes fra 1. oktober til 20. januar. På grund af en meget stor tilbagegang i fangsten de seneste år er der vedtaget midlertidige lokale fredninger mange steder for eksempel på Mykines og Mykineshólmur.

De europæiske lunder overvintrer langt til havs, sandsynligvis fra Barentshavet i nord til Azorerne og de Kanariske Øer i syd og Canada i vest.

Fakta Facts

Mærkninger *Birds ringed* 6.394
- heraf mærket som unger *Ringed as chicks* 3.562 (56%)

Genmeldinger *Recoveries*
Antal genmeldinger *No. of recoveries* 435
- heraf udenfor Færøerne *Recovered abroad* 4
Antal fugle *No. of individuals* 413
- heraf mærket som unger *Ringed as chicks* 284 (65%)
Genmeldingsandel *Proportion recovered* 6,5%
Mærket i udlandet og genmeldt på Færøerne
Ringed abroad, recovered in the Faroes 150

Ekstremer *Extremes*
Højeste alder *Oldest bird* 16 år 11 mdr.
Længste afstand *Longest distance*
Grønland *Greenland* 2.200 km

Nordligst *Northernmost*
Fra skib 60 sømil nord for Færøerne
From ship 60 nautical miles N of the Faroes (63°00'N)
Sydligst *Southernmost* Frankrig *France* (47°43'N)
Østligst *Easternmost* Frankrig *France* (03°20'W)
Vestligst *Westernmost* Grønland *Greenland* (52°00'W)

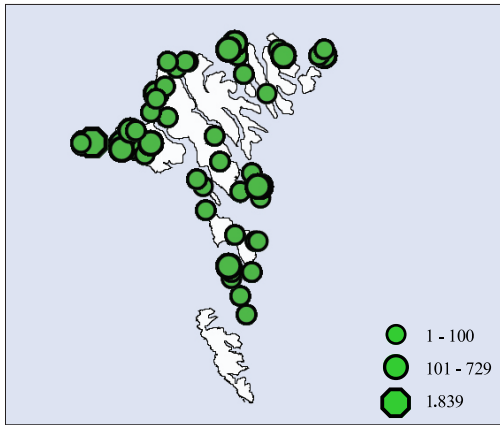

Fig. 2. Mærkningslokaliteter for lunde ringmærket på Færøerne (n=6.394). *Ringing sites of puffins ringed in the Faroes (n=6,394).*

Mærknings- og genmeldingsdata

6.394 lunder er ringmærket på Færøerne fordelt over det meste af øgruppen, dog ikke Suðuroy (fig. 2). Flest er mærket på Mykines (2.170), Fugloy (820) og Nólsoy (537). Den første blev mærket i 1924 i Viðvík, Vágar, og flest er mærket i 1997 (678), 1996 (618), og 1992 (612) (fig. 4). De mange mærkninger i 1990'erne skyldtes en særlig fokus på arten, bl.a. forårsaget af en ekstraordinær stor ungedødelighed i 1989-1992 (Stempniewicz & Iliszko 2002, Stempniewicz & Jensen 2007). Fuglene er mærket i april-oktober (fig. 3), med sæsonens tidligste fugl 5. april og seneste 14. oktober, men langt flest (91%) i juli-august med henholdsvis 2.092 og 3.705 fugle. Blandt aldersbestemte fugle (n=5.983) er 60% unger, 14% ungfugle (1k) og 26% ældre (2k+).

Med 435 genmeldinger af 413 fugle er 6,5% genmeldt. Den første genmelding er fra 1926. Flest er mærket i 2000 (119), 1999 (68) og 2001 (31) (fig. 4). Størsteparten er genmeldt i juni-august (97%), og kun tre fugle er genmeldt i februar-april og otte i maj (fig. 3). Der er ingen genmeldinger af færøsk-mærkede lunder fra september-januar. De fleste genmeldte færøske lunder formodes at tilhøre den færøske ynglebestand, da næsten alle fugle er ringmærket i ynglekolonierne i yngletiden.

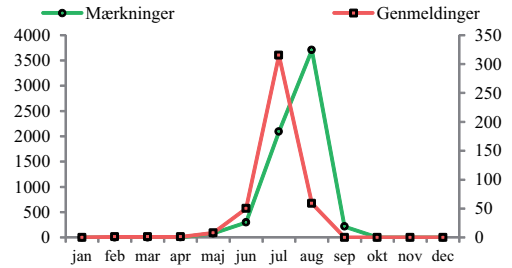

Fig. 3. Mærknings- og genmeldingsmåned for lunde ringmærket på Færøerne. *Month of ringing (green circles) and recovery (red squares) of puffins ringed in the Faroes.*

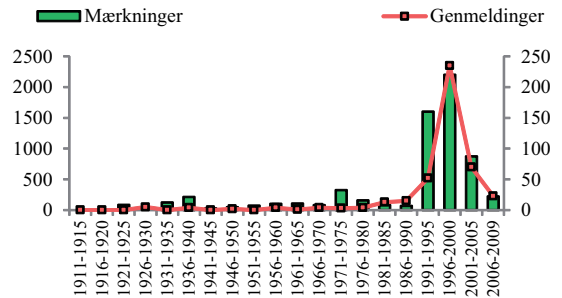

Fig. 4. Mærknings- og genmeldingsår for lunde ringmærket på Færøerne, i femårsperioder. *Year of ringing (green bars) and recovery (red squares) of puffins ringed in the Faroes (five-year periods).*

Af lunder ringmærket i udlandet er 150 genmeldt på Færøerne (fig. 6), fordelt med 2 fra Wales, 3 fra England, 59 fra Skotland, 53 fra Island og 33 fra Norge.

Træk, overvintring og spredning

De fleste (82%) færøske lunder er genfundet mindre end 10 km fra mærkningslokaliteten. Fire er genmeldt uden for Færøerne. Den længste afstand er tilbagelagt af en voksen lunde mærket 15. juni 1961 på Mykines og genmeldt sidst i 1960'erne ved Grønland, cirka 2.200 km vest for mærkningsstedet (fig. 1).

Lunder kan muligvis strejfe omkring over større afstande i yngletiden. En voksen fugl mærket 14. juli 1971 på Stóra Dímun er blot 10 dage senere flejet på Vestmannaeyjar i Island, 722 km vestnordvest for mærkningsstedet og svarende til en gennemsnitshastighed på 72

km/døgn (fig. 6). I gennemsnit er voksne lunder, mærket og genmeldt samme ynglesæson, genfundet 182 (0-722) km fra mærkningslokaliteten (n=4).

18 fugle er genmeldt mere end en gang: 13 er aflæst på mærkningslokaliteten og fire er aflæst eller genmeldt et andet sted på Færøerne. En unge mærket 11. august 1994 på Skúvoy blev aflæst 21. juli 1998 og igen 3. juli 1999, 72 km længere mod nord, i Settorva på Viðoy.

Fra ultimo august til februar er ikke en eneste færøsk-mærket lunde genmeldt. Sandsynligvis har lunderne da forladt færøske farvande, da jagt på alkefugle ellers ville resultere i genmeldinger. Et forårsgenfund fra Frankrig antyder, at nogle færøske lunder trækker mod syd.

Ungfugle fra Nordnorge overvintrer tilsyneladende i hele Nordatlanten, inklusive Newfoundland, Grønland, Færøerne og sydlige Norge, mens ældre norske lunder overvintrer i et mindre område omfattende Norskehavet inklusive de færøske farvande (Bakken m.fl. 2003). Lunder fra De Britiske Øer overvintrer i forskellige områder, afhængig af, hvor de yngler. Fugle fra Skotland og Vestengland

er uden for yngletiden primært fundet ud for Vesteuropa, fra Færøerne i nord til De Kanariske Øer i syd, inklusive det vestlige Middelhav (Wernham m.fl. 2002).

Vintergenfund (december-februar) på Færøerne af lunder ringmærket i udlandet omfatter 2 fra Nordøstengland, 8 fra Skotland og 24 fra Norge, alle mærket i yngletiden. Færøske farvande benyttes af lunder fra landende omkring Norskehavet og Nordsøen, hvilket bekræftes af undersøgelse af vingemål af lunder skudt ved Færøerne (Jensen 1986) og tidligere ringmærkningsanalyser (Olsen m.fl. 2000).

Det er bemærkelsesværdigt, at ingen islandske lunder er genmeldt ved Færøerne om vinteren, bl.a. fordi der er mange genfund (43) af islandske fugle om sommeren (to i juni, 26 i juli, 14 i august og et i oktober). Det er også overraskende, at ingen norske lunder er genmeldt ved Færøerne om sommeren, idet adskillige både islandske og britiske lunder er genfundet. Norske fugle er genmeldt fra Færøerne i perioden 9. oktober – 28. februar (n=28).

Fugle mærket som unger i ynglesæsonen (juli-august) og genmeldt i en senere yngle-sæson (maj-august) er i gennemsnit fundet 8

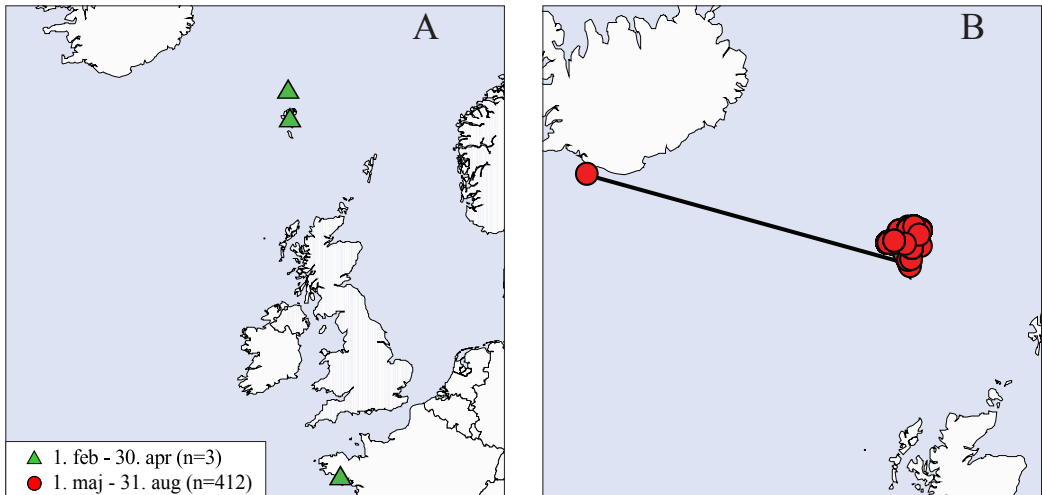

Fig. 5. Genmeldinger i A) første halvår (foråret og yngletiden), og B) andet halvår (yngletiden og efteråret). Der er ingen genfund september-januar. Linjen angiver direkte træk. Recoveries during A) 1st half of the year (spring and breeding season), and B) 2nd half of the year (breeding season and autumn). None were recovered September-January. Line indicates direct migration.

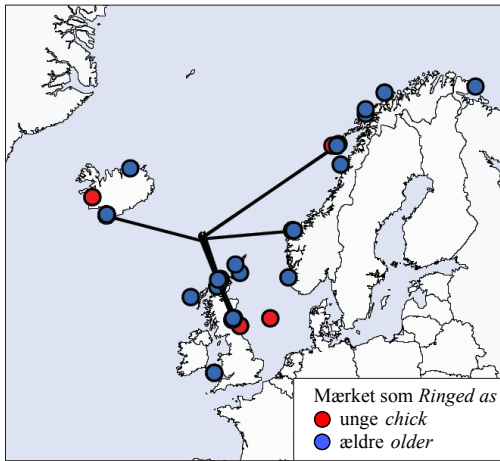

Fig. 6. Mærkningslokaliteter for lunde ringmærket i udlandet og genmeldt på Færøerne (n=150). Linjer angiver direkte træk. *Ringling sites of puffins ringed abroad and recovered in the Faroes (n=150). Lines indicate direct migration.*

(0-82) km fra mærkningslokaliteten (n=282). Fugle, mærket som voksne i ynglesæsonen (juli-august) og genmeldt i en senere ynglesæson (maj-august) er i gennemsnit genfundet 9 (0-64) km fra mærkningslokaliteten (n=104).

At lunden er meget trofast til sit udklækningssted, viser også et eksempel fra 1978, hvor en olietanker grundstødte ved Bretagne og lækede store mængder olie. Det medførte bl.a., at hele bestanden af lunde på den nærliggende ø Île Bono uddøde. I et forsøg på at reetablere en

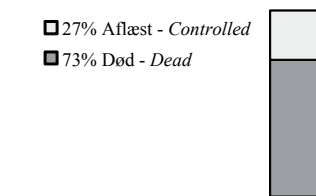
ynglebestand på øen hentede man i 1979 200 lunde-unger fra Mykines og Nólsoy. I alt 142 unger blev flyvefærdige. Tre år senere, i juli 1982, blev en af de forflyttede lunde genfanget på Nólsoy, og i juli 1993 blev endnu en af disse lunde genfanget på Mykines, præcis samme sted hvor den var blevet klækket 14 år tidligere. Ingen af de øvrige forflyttede lunde kom tilbage til Île Bono for at yngle (Jensen 2008a).

Genmeldings- og dødsårsager

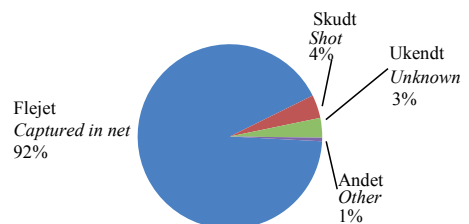
74% af lunderne er genmeldt som døde (fig. 7A). Den hyppigste kendte dødsårsag er jagt, fordelt på flejning (92%) og skydning (4%) (fig. 7B). Blandt de udenlandsk-mærkede fugle fundet døde på Færøerne er 50% flejet og 37% skudt. Forskellen skyldes formentlig, at jagten om sommeren primært foregår ved flejning og om vinteren ved skydning. Jagttrykket har tilsyneladende indflydelse på størrelsen af lunde-bestanden på Færøerne (Stempniewicz & Jensen 2007).

Blandt færøske lunde ringmærket som unger eller ungfugle og genmeldt som døde er under 1% rapporteret i løbet af henholdsvis første og andet leveår (fig. 8). Dette meget lave antal genfund i de først par år skyldes formentlig, at yngre fugle opholder sig langt til havs, hvor genmeldingschancen er ringe.

Det er kendt, at lunde kan blive gamle. En ældre færøsk fortælling af Abraham

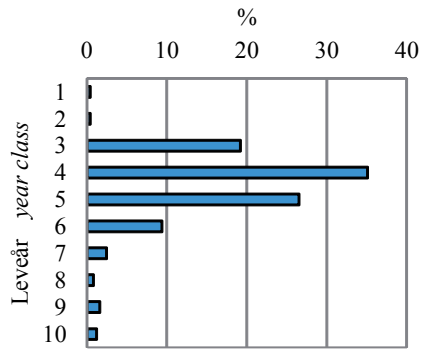
A

B

Fig. 7. A) Genmeldingsårsager (n=433) og B) dødsårsager (n=319) for lunde ringmærket på Færøerne. *Causes of A) recovery (n=433) and B) death (n=319) of puffins ringed in the Faroes.*

Abrahamsen fra Mykines omhandler en albino lunde, som han og hans far havde lagt mærke til i 60 år (Williamson 1970). Den længstlevende ringmærkede færøske lunde blev næsten 17 år gammel (16 år og 10 måneder). Fuglen blev mærket som unge 22. juli 1972 ved Bøur, Vágar og fanget på rede 9. juni 1989. I alt er 22 fugle er genmeldt 10-16 år efter, de blev mærket, 51 fugle er genmeldt 6-9 år efter, og endelig er 353 fugle genmeldt 5 år eller færre efter mærkningen. Den længstlevende europæiske lunde er en norsk fugl, som blev genmeldt efter 40 år og 11 måneder.

Figur. 8. Aldersfordeling af lunder mærket i deres første kalenderår og genmeldt som døde (n=245). *Distribution by year-class of puffins ringed in their first calendar year and recovered dead (n=245).*

English summary

Puffin is a common breeding bird in the Faroes, with approximately 550,000 breeding pairs (2004). 6,394 puffins have been ringed in the Faroes, the first in Viðvík, Vágar in 1924 and most in 1997 (678). Puffins have been ringed from April to October, most in July (2,092) and August (3,705). 56% were ringed as chicks. There are 435 recoveries, most from 1999-2001 (218). 97% have been recovered in June-August. Most are recovered within 10 km of the ringing site. Only four recoveries are from abroad. Puffins apparently have a large range during the breeding season. Puffins may start nesting away from where they were raised: a puffin

ringed as a chick 11 August 1994 on Skúvoy was recorded both when four and five years old, 72 km N of Settorvu, Viðoy. There are no recoveries from August to February. A recovery from France suggests that some migrate S. Puffins ringed abroad have been found in the Faroes in winter: 2 from England, 8 from Scotland, 24 from Norway. Young puffins from Norway winter throughout the N Atlantic, but older puffins appear to winter mainly in Norwegian and Faroese waters. The longest-living puffins was recorded as breeding at an age of 16 year and 10 months. Many puffins are recovered at an age of more than 10 years.